

Турчак О.М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля*

ФУНКЦІЇ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У МОВІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ КІНЦЯ XX СТОЛІТТЯ

Преса, як відомо, має яскравий і виразний арсенал мовних засобів, який створює своєрідну та неповторну образність. Це пояснюється специфікою преси, функціональна природа якої – бути засобом впливу. Одним із таких засобів є okazionalizmi, які дають змогу спостерігати живий потік мови й становлять собою невичерпне джерело експресивності.

Питання про функції, які виконують okazionalizmi, розглядалося багатьма дослідниками, але вивчення їхніх особливостей є актуальним і на сьогодні. Досить повну класифікацію функцій okazionalizmi подає О. І. Александрова. Дослідниця виділяє такі функції:

- інтелектуально-комунікативну – функція “передачі певного “логічного” змісту”;
- емотивну – функція передачі почуттів, емоцій, психічного стану адресанта;
- імпресивно-вольову – функція впливу на адресата;
- соціативну – функція встановлення та перевірки контакту;
- металінгвістичну – функція, що сприяє переходу одного знака в інший;
- поетичну – функція, що виникає завдяки потребі створити художній образ дійсності [1].

Для мови преси аналізованого періоду характерні два види okazionalizmi, які відрізняються за своїм функціональним призначенням.

Причиною виникнення одних є номінативна функція. Такі okazіоналізми несуть насамперед інформативно-комунікативне навантаження, а емоційні відтінки в них майже не відчуються. Наприклад, стилістично-нейтральний відтінок мають okazіоналізми на кшталт: **зриньовець, збітнівець, костенківець, лужковець, масолівець, пинзеніківець** тощо.

Крім номінативної функції okazіоналізми виконують цілу низку експресивно-стилістичних функцій. Okazіоналізми, які виконують експресивно-стилістичні функції, створюються з метою вираження певного почуття або оцінки якогось явища. Однією з таких функцій є емотивна, тобто функція передачі почуттів та емоцій, наприклад: *Газета “Бульвар”... у двох – 37–38 – числах поспіль **бульварнула** п’ять сторінок одкровень Валерії Врублевської. У Георгіївській залі Кремля, де ще недавно генсеки вітали радянських космонавтів у ці дні вітали і вшановували українських **кучмонавтів**. “Суркісизація” українського шкіряного м’яча.*

У мові преси досить широко зі стилістичною метою використовуються складні слова, оскільки вони дають можливість виражати найрізноманітніші суб’єктивно-експресивні відтінки думки за рахунок поєднання в них різних основ та коренів. Складні слова становлять значну кількість серед okazіональних утворень. Це пояснюється тим, що семантика їхніх складових частин завжди сприймається досить чітко порівняно з okazіоналізмами, утвореними афіксальними способами, оскільки суфікси та префікси лише трансформують значення кореня. Складне слово okazіонального характеру, на відміну від аналогічних афіксальних утворень, зрозуміле й поза контекстом, воно є семантично прозорим та однозначним, тобто план змісту в таких словах переважає над формою. В okazіональних афіксальних утвореннях, навпаки, форма відіграє важливу роль. Подібні слова можуть неоднозначно трактуватися в контексті, а за його межами можуть і зовсім бути незрозумілими, що зумовлено неоднозначністю суфіксів і префіксів.

Особливої експресії досягають складні іменники-okazіоналізми, у яких в одному слові об’єднані семантично віддалені або логічно несумісні одиниці:

гурмани-еротомани, жебрак-мільйонер, напівпустеля-напівоаза, секс-бізнес, наприклад: Проте загроза стати **“жебраком-мільйонером”**, як це вже було в нашій історії, підштовхує кожну людину думати і діяти відповідно до мінливих умов життя. В. А. Чабаненко вважає, що “стилістично зумовлене позанормативне індивідуально-авторське словотворення хоча здебільшого й осмислене в соціальному відношенні, проте розраховане не на комунікативно-функціональне сприйняття, а лише на естетично-оцінне” [2, с. 125].

Своєрідний стилістичний ефект досягається в тому випадку, коли декілька okazionalizmів в одному тексті є спільнокореновими словами, наприклад: У програмі свята: **“салони”** найбільших виробників, тобто ярмарок з дегустацією **салонпродуктів**; **салоромео** під гаслом “Утримайся на кнурі!” – гонки на свійських кабанах, не виключено, що й Андріївським узвозом; перегони на салі – своєрідний **СлАЛОМ**, фотовиставка та естрадне шоу “Українські **салоспіви**” під проводом **Салослава Салов'яненка** і, звісно, академічне підґрунтя свята – наукова конференція “Сало в історії українського народу” в Києво-Могилянці.

Отже, okazionalizmні одиниці в мові преси 90-х років ХХ століття характеризуються багатофункціональністю. Як правило, чітко розмежувати функції okazionalizmів неможливо, тому що вони переважно мають поліфункціональний характер і тісно між собою пов'язані.

Список використаних джерел:

1. Александрова О.И. Окказионализмы в эпистолярном жанре разговорной речи (Опыт функционального анализа) / О.И. Александрова // Вопросы стилистики : Межвузовский научный сборник. – Саратов, 1972. – Вып. 5. – С. 17–32.
2. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії / В.А. Чабаненко. – К. : Вища школа, 1984. – 168 с.